Några bladbaggar, felaktigt uppgivna som svenska

HANS-ERIK WANNTORP

Wanntorp, H-E.: Några bladbaggar, felaktigt uppgivna som svenska. **[Some leaf beetles (Coleoptera, Chrysomelidae), mistakenly reported from Sweden.]** – Entomologisk Tidskrift 126 (3): 133-136. Uppsala, Sweden 2005. ISSN 0013-886x.

During revision of leaf beetle material in Swedish collections in connection with the new Swedish Red List (Gärdenfors 2005), I discovered that voucher material for several species were either lacking or misidentified. Thus, *Cryptocephalus biguttatus* (Scop.), *Longitarsus absynthii* Kutsch. and *Dibolia depressiuscula* Letzner should be deleted from the Swedish check list. All material of *Phyllotreta diademata* Foudr. turns out to be *P. astrachanica* Lopatin which is new to the Swedish fauna.

Hans-Erik Wanntorp, Botaniska institutionen, Stockholms universitet, SE-10691 Stockholm, Sweden. E-mail: hans-erik.wanntorp@botan.su.se

När jag nyligen gick igenom olika samlingar inför arbetet med den nya rödlistan (Gärdenfors 2005) visade det sig att några arter av bladbaggar varit felaktigt rapporterade som svenska. I flera fall gäller det arter som upptagits i skalbaggskatalogerna sedan gammalt, men som senare inte återfunnits i landet. I väntan på en kritisk granskning av hela underlaget inför en ny upplaga av skalbaggskatalogen meddelas här några arter som i brist på beläggexemplar bör städas ut.

Cryptocephalus biguttatus (Scop.) - belägget _är C. bipunctatus_ (L.) ab _thomsoni_ Ws.

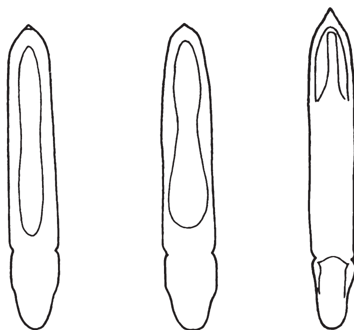
Redan i den första svenska skalbaggskatalogen (Grill 1896) uppges *Cryptocephalus biguttatus* förekomma i Skåne Uppgiften har därefter repeterats i alla senare kataloger. Arten har aldrig återfunnits, och i den förra rödlistan (Gärdenfors 2000) angavs den därför som nyligen utdöd (RE) i Sverige.

Cryptocephalus biguttatus är mycket lik den mörka färgvariant av *C. bipunctatus* (L.) som brukar kallas aberration *thomsoni* Ws. Denna förekommer liksom den rödvingade "normalformen" över hela Sverige. Som hos *C. biguttatus* har den svarta täckvingar, vardera med en röd fläck baktill. Hos *C. bipunctatus* ab. *thomsoni* är fläckarnas framkant konkav, men hos *C. biguttatus* är fläckarna ovala med rundad framkant. Det är inte konstigt att en viss förvirring rått, och under 1800-talet inordnades de båda, t ex av Thomson (1866) bland de många färgvarianterna av *C. bipunctatus*. Försöker man däremot nyckla dem i Reitter (1912), hamnar i stället båda på *C. biguttatus*. Vid en genomgång av svenska samlingar visade det sig att det enda belägget för *C. biguttatus* är ett exemplar med beteckningen "Sc." (Skåne) i Bohemans samling på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Beläggexemplaret visade sig vara just ett felidentifierat exemplar av *C. bipunctatus* ab. *thomsoni*. I och med detta finns det inte längre något belägg för att *Cryptocephalus biguttatus* skulle tillhöra den svenska faunan. Till denna slutsats hade tydligen redan Aurivillius kommit (1917), eftersom han inte alls omnämner arten bland de svenska bladbaggarna. I Hellén (1939) är arten emellertid åter tillbaka och i senare kataloger har misstaget förts vidare. Arten förekom förr i södra Finland, västerut till Åbotrakten, men betraktas i rödlistan som utdöd i Finland (Rassi m.fl. 2001). I Danmark finns den ännu kvar, men betraktas där som sårbar (Stolze & Pihl 1998).

Figur 1. ***Phyllotreta atra*** *(till vänster) och* ***P. astrachanica*** *är mycket lika varandra till både storlek och kroppsform, men* ***P. astrachanica*** *är något mer satt. Foto: C. Fägerström.*

Phyllotreta atra *(left) and* ***P. astrachanica*** *are very similar in size as well as in outline, but* ***P. astrachanica*** *is slightly broader.*

Figur 2. De tre arterna av ***Phyllotreta*** *känns lätt igen på de hanliga könsorganen. Aedeagus av från vänster: P.* ***diademata, P. astrachanica*** *och* ***P. atra*** *(efter Warchalowski 2003).*

The three species of ***Phyllotreta*** *can be easily distinguished by the male genitalia. Aedeagus of, from left to right:* ***P. diademata****,* ***P. astrachanica*** *och* ***P. atra*** *(from Warchalowski 2003).*

Phyllotreta diademata Foudr. - det svenska materialet är *P. astrachanica* Lopatin

Under flera somrar på 1920-talet samlade Anton Jansson skalbaggar i olika delar av Gotland. Utbytet blev rikt och ett antal arter kunde anmälas som svenska för första gången (Jansson 1927). En av dessa arter var en oansenlig svart jordloppa, *Phyllotreta diademata* Foudr. Arten rapporterades snart också från Öland (Jansson 1929) och senare från Skåne (Palm 1955). *Phyllotreta diademata* var upptagen som missgynnad (NT) i den förra svenska rödlistan (Gärdenfors 2000). 1977 beskrevs en ny närstående art, *P. astrachanica* Lopatin. De två arterna kan knappast skiljas utan genitalundersökning. Enligt Döberl (1994) tillhör emellertid nästan hela det mellaneuropeiska materialet den nya arten. *Phyllotreta diademata* verkar däremot vara en huvudsakligen sydeuropeisk art som nordligast rapporterats från Hessen i södra Tyskland (Köhler & Klausnitzer 1998). Vid genomgång av det svenska materialet visade det sig, som man väl kunde förvänta, att även detta helt och hållet tillhör arten *P. astrachanica*.

Phyllotreta astrachanica är mycket lik den allmänna *P. atra* (Fig. 1). Hos *P. atra* är både hjässan och pannan tydligt och rätt grovt punkterade. Hos *P. astrachanica* är hjässan slät, och punkturen inskränkt till ett band av grova punkter mellan ögonen. Denna karaktär syns lätt på färska djur, men på torkade exemplar där huvudet ofta är indraget i halsskölden kan det vara svårt att se den kala hjässan. “Punktdiademet” mellan ögonen utmärker förstås även *P. diademata*, men detta sydeuropeiska djur är knappast aktuellt för den svenska faunan. De tre arterna skiljs lätt på genitalkaraktärer (Fig. 2).

Phyllotreta astrachanica är allmän på Öland och Gotland, men från fastlandet är den ännu bara känd från Skåne och Östergötland (Fig. 3). Utanför Sverige är arten närmast funnen i Schleswig-Holstein (Köhler och Klausnitzer 1998, Tolasch 2001). Egendomligt nog är den inte rapporterad från Danmark eller något annat av våra grannländer (Silfverberg 2004). Små svarta Phyllotretor är med säkerhet starkt undersamlade och arten är nog, både i Sverige och grannländerna, mer utbredd än fynden antyder. *Phyllotreta astrachanica* förtjänar att eftersökas, kanske särskilt efter östkusten. Liksom *P. atra* som den ofta finns tillsammans med, förekommer den på olika korsblomstriga växter, i de flesta miljötyper.

Lokaler: (LZM=Lunds zoologiska museum, GNM=Göterborgs naturhistoriska museum, RM=Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm)
Sk *Lomma* 24.10 1948 (Palm 1955), *N. Åsum* Blackan på sankäng 21.7 1996 (B. Ericson); **Öl** *Mörbylånga* 4.5 1954 (N. Bruce LZM), *Stenåsa* 12.6 1954 (N. Bruce LZM), 20.5 1988, (G. Gillerfors), *Vickleby* St. Frö 15.6 1974 (G. Svensson NMG), *Glömminge* Gillsättra på pepparrot 24.6 2003 (C. Fägerström), *Högsrum* St. Rör 5.6 1949 (B. Tjeder LZM), Vipetorp på vägsenap 1928 (Jansson 1929), Ekerum 20.3 1974 (B. Ericson), *Räpplinge* Greby 16.6 1947 (O. Lundblad RM, Lundblad 1950), 17.8 1966 (G. Svensson NMG), 12.7 1995 (G. Gillerfors), *Gärdslösa* Lindby Tall 22.5 1988 (G. Gillerfors LZM), *Borgholm* på vägsenap 1928 (A. Jansson 1929), *Köping* Hörninge på pepparrot 6.7 2004 (C. Fägerström), *Alböke* Alböke strand 22.6 2004 (C. Fägerström), *Löt* Petegärde 3.5 1980 (B. Andersson); **Go** *Sundre* 6.6 och 26.8 1961 (E.Wirén), 7.9 1982 (B. Ehnström), Muskmyr 1981 (Sörensson 1982), *Öja* 10.10 1936 (H. Lohmander NMG), 4.9 1961 (E. Wirén LZM), *Rone* S om Jaksarve 15.10 1938 (H. Lohmander NMG), *Stånga* 16.11 1977 (B. Ehnström), Tjängvide 1981 (Sörensson 1982), *Lau* 16.6 1942 (E. Bergvall RM), 16.5 1977 (B. Ehnström), *Etelhem* 25.5-20.6 1961 (E. Wirén LZM), *Klinte* Klintehamn 2.6 1995 (G. Gillerfors), *Sanda* 26.6 1926 (A. Jansson RM, Jansson 1927), *Tofta* Tofta Södra 9.7 1980 (B. Andersson), *Halla* 25.9 1975 (A. Herlitz), *Hörsne* 6.4 1992 (B. Ehnström), *Endre* 17.4 1993 (B. Ehnström), *Lummelunda* 16.6 1996 (G. Gillerfors), *Stenkyrka* Tystebols 4.8 1934 (H. Lohmander NMG), *Hangvar* Ireviken 1987 (M. Sörensson 1989), *Hall* Harudden (Sörensson 1982), *Fleringe* 19.6 1962 (E. Wirén LZM), *Fårö* 9.8 1924 (A. Jansson LZM), 14.6 1998 (G. Gillerfors), Ava 16.6 1946 i vinddrift (T. Palm LZM samt ant i LZM); **Ög** *St Anna* Sporrholmen 22.7 1951 (G. Wängsjö RM).

Longitarsus absynthii Kutsch. - inga svenska belägg

Denna jordloppa är i Europa en sydöstlig art som i Donaubäckenet nätt och jämnt når upp till sydligaste Mellaneuropa. Norr därom finns uppgifter från bl.a. Finland, Sverige och England men enligt Warchalowski (2003) behöver de alla kontrolleras. *Longitarsus absynthii* lever på olika malörtsarter. Vad Sverige beträffar är arten angiven för Sörmland och Västmanland (Lundberg 1995). Arten tas upp som svensk redan av Thomson (1866) som anger arten som "funnen vid Stockholm af Prof. Boheman". Vid genomgång av jordlopporna inför den nya rödlistan (Gärdenfors 2005) upptäcktes ett ensamt beläggexemplar i Bohemans samling på

Figur 3. Den kända utbredningen av ***Phyllotreta astrachanica*** *i Norden.*

The known distribution of ***Phyllotreta astrachanica*** *in Norden.*

Riksmuseet. Exemplaret har lokalettiketten "Hlm." dvs Stockholm. Detta är säkerligen underlaget för uppgiften för Sörmland (Grill 1896 och senare kataloger). Aurivillius (1917) noterar att Boheman exemplar egendomligt nog hade täckvingar "längs mitten mörkt rödbruna" i stället för helsvarta som de borde vara hos *L. absynthii*. Djuret var också felbestämt och visade sig vid genitalpreparering vara en hane av den vanliga arten *L. nasturtii* (F.). Uppgiften från Västmanland dyker första gången upp hos Hellén (1939) där A. Jansson står för de svenska uppgifterna. Något belägg för förekomsten har jag inte kunnat hitta, och fyndet har heller inte rapporterats i litteraturen. Uppgiften måste därför betraktas som obestyrkt. För Sveriges del bör arten utmönstras.

Dibolia depressiuscula Letzner (bosyskejordloppa) - felbestämd

Bosyskejordloppan lever, som namnet anger på bosyska *(Ballota nigra)* en kransblommig människoföljeslagare som trivs på näringsrika skräpplatser kring gårdar och vägar i södra Sverige,

upp till Stockholm. Särskilt allmän är bosyskan på Öland och Gotland. Bosyskejordloppan är rapporterad från alla våra grannländer utom Norge (Silfverberg 2004), så det vore ju inte alls otroligt att den också kunde finnas i Sverige. I Klefbeck & Sjöberg (1960) rapporteras den för första gången som förekommande i Skåne. Enligt Klefbecks kommentarer (1962) anges arten som "funnen i Sk av Lundblad". Vid eftersökning i Riksmuseet där Lundblads djur finns, hittade jag inget belägg för arten, men däremot ett exemplar av den närbesläktade *D. occultans* (Koch), samlat av Lundblad med uppgiften "Sk Sjöholmen 5/9 1948". Fyndet beskrivs av Nyholm (1951) som meddelar att ett exemplar av *D. occultans* samlats på *Mentha,* värdväxten för denna art. Kataloguppgiften i beror säkert på ett misstag, kanske en ursprungligen felaktig bestämning som senare rättats men inte meddelats Klefbeck. I varje fall finns inget belägg för artens förekomst i Sverige och den bör avföras ur katalogen.

Tack

Ett tack till R. Danielsson vid Lunds Zoologiska Museum och Bert Viklund vid Naturhistoriska Riksmuseet som beredvilligt ställde material till förfogande. B. Andersson, B. Ehnström, B. Ericson, G. Gillerfors, C. Fägerström och M. Sörensson har alla oförtrutet bistått med uppgifter och material i denna undersökning. Ett särskilt tack till Christoffer Fägerström som tog färgbilderna.

Litteratur

Aurivillius, C. 1917. Svensk insektfauna 9: Växtbaggar, Phytophaga. – Almquist & Wiksell, Uppsala.

Döberl, M. 1994. Alticinae. I Lohse, G. A. & Lucht, W. H. (utg). Die Käfer Mitteleuropas 14. – Goecke & Ewers, Krefeld.

Grill, C. 1896. Förteckning öfver Skandinaviens, Danmarks och Finlands Coleoptera. – Entomologiska föreningen i Stockholm, Stockholm.

Gärdenfors, U. (utg.) 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Gärdenfors, U. (utg.) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Jansson, A. 1927. Coleopterologiska bidrag 13-15. – Ent. Tidskr. 48: 25-34.

Jansson, A. 1929. Insektgeografiskt märkliga fynd på Öland sommaren 1928. – Ent. Tidskr. 50: 54-69.

Hellén, W. (utg.) 1939. Catalogus Coleopterorum Daniae et Fennoscandiae.– F. Tilgmann, Helsingfors.

Klefbeck, E. 1962. Catalogus Insectorum Sueciae. XVI. Coleoptera 1960. Några förklaringar och tillägg. – Opusc. Ent. 27: 153-174.

Klefbeck, E. och Sjöberg, O. 1960. Catalogus Insectorum Sueciae XVI: Coleoptera – Opusc. Ent. Suppl. 18.

Köhler, F. och Klausnitzer, B. 1998. Utg. Verzeichnis der Käfer Deutschlands. – Entomologische Nachrichten unde Berichte. Beiheft 4.

Lundberg, S. 1995. Catalogus coleopterorum Sueciae. – Entomologiska föreningen i Stockholm, Stockholm.

Lundblad, O. 1950. Några skalbaggsfynd från Öland – Ent. Tidskr. 71:63-78.

Nyholm, T. 1951. Några fynd av sällsyntare skalbaggar. – Opusc. Ent. 16:37-40.

Palm, T. 1955. Coleoptera med isolerad nordeuropeisk förekomst i Sverige. En sammanställning och kritisk granskning av i Cat. Col. 1939 upptagna eller senare meddelade arter. – Opusc. Ent. 20: 105-131.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T., & Mannerkoski, I. (utg.) 2001. The Red List of Finnish Species. – Ministry of the Environment & Finnish Environment institute, Helsingfors.

Reitter, E. 1912. Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches IV. – K. G. Lutz Verlag, Stuttgart.

Silfverberg, H. 2004. Enumeratio nova Coleopterorum Fennoscandiae, Daniae et Baltiae. – Sahlbergia 9: 1-111.

Stolze, M. & Pihl, S. (utg.) 1998. Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark. – Miljø & Energi Ministeriet, København.

Sörensson, M. 1982. Inventering av insektsfaunan i Muskmyr, Lergraven i Havdhem, Tjängvide, Hall Hangvar. – Länsstyrelsen i Gotlands län.

Sörensson, M. 1989. Insektsfaunan i Ulla Hau och några andra gotländska sanddynområden. – Länsstyrelsen i Gotlands län.

Thomson, C.G. 1866. Skandinaviens Coleoptera synoptiskt behandlade. VIII. – Lundbergska Boktryckeriet, Lund.

Tolasch, T. 2001. Website. Verbreitungskarten der Käfer des Niederelbegebietes und Schleswig-Holsteins. Automatisch generierter Kartensatz aller im Faunengebiet nachgewiesen Käferarten – http://www.entomologie.de/hamburg/karten.

Warchalowski, A. 2003. Chrysomelidae. The leafbeetles of Europe and the Mediterranean area. – *Natura optima dux* Foundation, Warszawa.